

MAMLAKAT IQTISODIY RIVOJLANISHIDA XIZMATLAR SEKTORINING ROLI

Namozova Bahora Otabekovna

*Samarqand iqtisodiyot va servis institute,
Iqtisodiyot yo'nalishi, 1-bosqich talabasi*

Y. P. Urunbayeva

*Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), dotsenti o'qituvchi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada xizmatlar sektorining mamlakat iqtisodiy rivojlanishidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Unda xizmatlar sohasining tarkibi, asosiy yo'nalishlari hamda iqtisodiy o'sishga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, 2023–2024 yillardagi statistik ma'lumotlar asosida xizmatlar sektorining global va milliy iqtisodiyotdagi ulushi ko'rib chiqiladi. Maqolada xizmatlar sektorining bandlikni ta'minlash, investitsiyalarni jalb qilish va aholi turmush darajasini oshirishdagi roli asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: xizmatlar sektori, iqtisodiy rivojlanish, YAIM, bandlik, raqamli iqtisodiyot, investitsiya, turizm, axborot texnologiyalari, xizmatlar bozori, aholi turmush darajasi

Kirish

Hozirgi kunda jahon iqtisodiyotida xizmatlar sektori eng tez rivojlanayotgan va ustuvor sohalardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Tarixiy jihatdan qaralganda, dastlab iqtisodiy taraqqiyot qishloq xo'jaligi, keyinchalik esa sanoat ishlab chiqarishi bilan bog'liq bo'lgan. Biroq XX asr oxiri va XXI asr boshlaridan boshlab iqtisodiyot tuzilmasida tub o'zgarishlar yuz berib, xizmatlar sektori yetakchi o'ringa chiqdi. Bugungi kunda ko'plab rivojlangan davlatlarda yalpi ichki mahsulotning asosiy qismi aynan xizmatlar sohasi hissasiga to'g'ri keladi.

Globalashuv jarayonining jadallashuvi, xalqaro savdo va iqtisodiy aloqalarning kengayishi xizmatlar sektorining rivojlanishiga kuchli turtki bermoqda. Shu bilan birga, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivoji, internet va raqamli platformalarning keng tarqalishi xizmatlar ko'rsatish shakllarini tubdan o'zgartirib yubordi. Natijada an'anaviy xizmat turlari bilan bir qatorda yangi yo'nalishlar — elektron savdo, onlayn ta'lim, masofaviy xizmatlar va moliyaviy texnologiyalar (fintech) tez sur'atlar bilan rivojlanmoqda.

Xizmatlar sektori iqtisodiyotning boshqa tarmoqlari bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ularning samarali faoliyat yuritishini ta'minlaydi. Masalan, transport va logistika xizmatlari ishlab chiqarish va savdoni rivojlantiradi, bank-moliya tizimi

investitsiya jarayonlarini qo'llab-quvvatlaydi, ta'lim va sog'liqni saqlash esa inson kapitalini shakllantiradi. Shu sababli xizmatlar sektorini rivojlantirish mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, xizmatlar sektori aholi bandligini oshirishda ham katta rol o'ynaydi. Ayniqsa, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishi xizmatlar sohasida yangi ish o'rinlarini yaratishga xizmat qiladi. Bu esa o'z navbatida aholi daromadlarining oshishi va turmush darajasining yaxshilanishiga olib keladi.

Shu bilan birga, xizmatlar sektorining rivojlanishi mamlakatning xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini ham oshiradi. Zamonaviy iqtisodiyotda davlatlar nafaqat mahsulotlar, balki xizmatlar eksporti orqali ham yuqori daromad olish imkoniyatiga ega. Ayniqsa, IT xizmatlari, turizm va moliyaviy xizmatlar global bozorda muhim o'rin egallaydi.

Mazkur maqolaning maqsadi xizmatlar sektorining mamlakat iqtisodiy rivojlanishidagi o'rnini chuqur tahlil qilish, uning asosiy yo'nalishlari va zamonaviy rivojlanish tendensiyalarini o'rganish hamda 2023–2024 yillardagi statistik ma'lumotlar asosida ushbu sohaning iqtisodiyotdagi ahamiyatini yoritishdan iborat.

Mavzu bo'yicha ilmiy manbalar tahlili

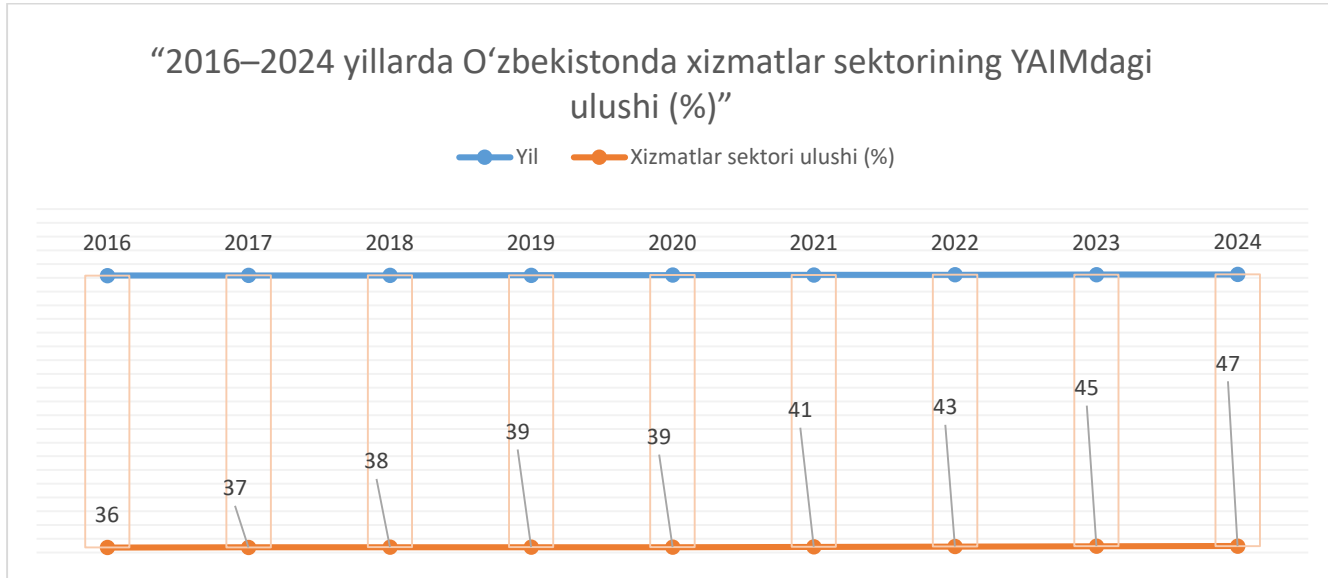
Xizmatlar sektorining mamlakat iqtisodiy rivojlanishidagi o'rnini ko'plab ilmiy tadqiqotlarda keng yoritilgan. Zamonaviy adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, ushbu soha iqtisodiy o'sish, bandlik va innovatsiyalarni rivojlantirishda muhim omil sifatida qaraladi.

Avvalo, so'nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlar xizmatlar sektorining iqtisodiy tizimdagi ustuvorligini tasdiqlaydi. Jumladan, iqtisodiy tahlillarga ko'ra, xizmatlar sektori ko'plab davlatlarda YAIMning asosiy qismini tashkil etib, iqtisodiy o'sishning asosiy manbai hisoblanadi. Tadqiqotchilar ushbu sektor ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, yangi ish o'rinlari yaratish va innovatsiyalarni rag'batlantirishda muhim rol o'ynashini ta'kidlaydi.

Xalqaro darajadagi ilmiy manbalarda ham xizmatlar sektorining ahamiyati alohida qayd etilgan. Xususan, World Economic Forum ekspertlari xizmatlar sektori rivojlanayotgan davlatlar uchun asosiy iqtisodiy o'sish modeli bo'lib borayotganini ta'kidlaydi. Ularning fikricha, so'nggi o'n yilliklarda iqtisodiy tarkibiy o'zgarishlar aynan xizmatlar sektorining tez o'sishi bilan bog'liq bo'lib, bu sektor ishlab chiqarishdan ham tezroq rivojlanmoqda.

Bundan tashqari, zamonaviy ilmiy tadqiqotlar xizmatlar sektorining innovatsion rivojlanish bilan chambarchas bog'liqligini ko'rsatadi. Yevropa davlatlari misolida olib borilgan tadqiqotlarda xizmatlar sohasida ilmiy-tadqiqot va innovatsion faoliyat iqtisodiy samaradorlikni oshirishda muhim omil ekani aniqlangan. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar va platformalarning rivojlanishi xizmatlar sektorini yangi bosqichga olib chiqmoqda.

Milliy darajadagi tadqiqotlar ham ushbu yo‘nalishni tasdiqlaydi. O‘zbekiston misolida olib borilgan ilmiy izlanishlar xizmatlar sektorining iqtisodiyotdagi ulushi yildan-yilga oshib borayotganini ko‘rsatadi. Xususan, 2016–2023 yillar oralig‘ida xizmatlar hajmi sezilarli darajada kengayib, savdo, transport va aloqa xizmatlari yetakchi o‘rin egallagan. 2024 yilga kelib esa xizmatlar sektorining YAIMdagi ulushi 47% ga yaqinlashgani kuzatilgan.

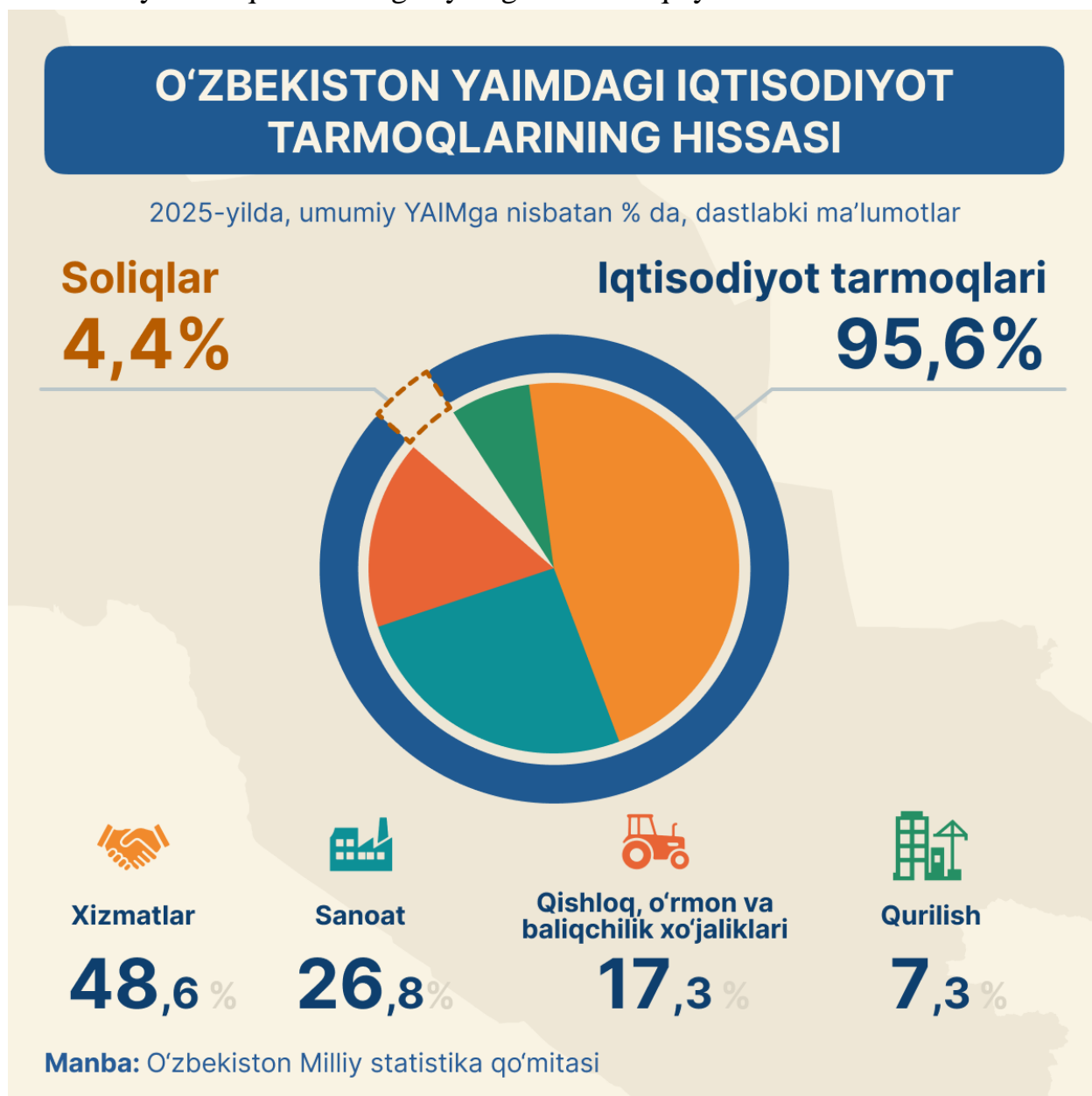
Manba: O‘zbekiston Respublikasi statistika ma‘lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan

Shuningdek, ilmiy manbalarda xizmatlar sektorining bandlikka ta’siri ham alohida o‘rganilgan. Tadqiqotlar natijasiga ko‘ra, xizmatlar sohasida bandlik darajasi 50% dan ortiq bo‘lib, bu ko‘rsatkich boshqa tarmoqlarga nisbatan yuqori hisoblanadi. Bu esa xizmatlar sektorining ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta’minlashdagi rolini yanada oshiradi.

Umuman olganda, ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, xizmatlar sektori zamonaviy iqtisodiyotning asosiy tarkibiy qismi bo‘lib, uning rivojlanishi mamlakatning iqtisodiy o‘sishi, bandlik darajasi va xalqaro raqobatbardoshligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

So‘nggi statistik ma‘lumotlarga ko‘ra, O‘zbekistonda xizmatlar sektorining iqtisodiyotdagi ulushi barqaror o‘shib bormoqda. Xususan, 2024 yil yakunlariga yaqin davrda xizmatlar sektorining YAIMdagi ulushi qariyb 47–48% ni tashkil etgan bo‘lsa, 2025 yilga kelib bu ko‘rsatkich 48,6% ga yetgani kuzatilgan. Shu bilan birga, xizmatlar sohasi iqtisodiy o‘shishning muhim manbai sifatida namoyon bo‘lib, YAIM o‘shishiga sezilarli hissa qo‘shmoqda. Masalan, 2024 yilda xizmatlar sohasining o‘shish sur’ati 6,8% ni tashkil etib, umumiy iqtisodiy o‘shishga eng katta ulushlardan birini qo‘shgan.

Mazkur ko'rsatkichlar xizmatlar sektorining mamlakat iqtisodiy tuzilmasida yetakchi o'ringa chiqib borayotganini hamda uning sanoat va qishloq xo'jaligi bilan bir qatorda asosiy tarmoqlardan biriga aylanganini tasdiqlaydi.

Takliflar (shaxsiy fikrlar asosida)

Xizmatlar sektorining mamlakat iqtisodiy rivojlanishidagi rolini yanada oshirish maqsadida quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

Birinchidan, xizmatlar sohasida faoliyat yurituvchi kadrlar malakasini oshirish zarur. Buning uchun ta'lim tizimini amaliyot bilan bog'lash, zamonaviy kasblar bo'yicha o'quv dasturlarini joriy etish va xalqaro tajribani o'rganish muhim ahamiyatga ega.

Ikkinchidan, raqamli xizmatlarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish lozim. Xususan, elektron savdo, onlayn bank xizmatlari va IT sohasini qo'llab-quvvatlash orqali iqtisodiyotning samaradorligini oshirish mumkin.

Uchinchidan, hududlar o'rtasidagi xizmatlar rivojlanishidagi tafovutni kamaytirish kerak. Qishloq va chekka hududlarda xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirish orqali yangi ish o'rinlari yaratish va aholining turmush darajasini oshirish mumkin.

To'rtinchidan, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash xizmatlar sektorining kengayishiga xizmat qiladi. Kreditlar, soliq imtiyozlari va biznesni boshlash uchun qulay sharoitlar yaratish bu borada muhim omil hisoblanadi.

Beshinchidan, xizmatlar eksportini rivojlantirishga e'tibor qaratish zarur. Ayniqsa, turizm, IT xizmatlari va transport-logistika xizmatlarini xalqaro bozorga olib chiqish mamlakat iqtisodiy daromadlarini oshiradi.

Yuqoridagi takliflarni amalga oshirish xizmatlar sektorining samaradorligini oshirish, iqtisodiy o'sishni jadallashtirish hamda mamlakatning xalqaro raqobatbardoshligini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, xizmatlar sektori zamonaviy iqtisodiyotning eng muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. U mamlakat iqtisodiy o'sishini ta'minlash, yangi ish o'rinlari yaratish, investitsiyalarni jalb qilish hamda aholi turmush darajasini oshirishda muhim rol o'ynaydi. 2023–2024 yillardagi statistik ma'lumotlar xizmatlar sektorining nafaqat global miqyosda, balki O'zbekiston iqtisodiyotida ham ulushi ortib borayotganini ko'rsatmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, xizmatlar sohasi iqtisodiyotning boshqa tarmoqlari bilan uzviy bog'liq holda rivojlanib, ularning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar, axborot-kommunikatsiya tizimlari va innovatsion xizmatlar ushbu sohaning istiqboldagi rivojlanishida muhim omil bo'lib qoladi.

Shu bilan birga, xizmatlar sektorini yanada rivojlantirish uchun malakali kadrlar tayyorlash, zamonaviy infratuzilmani shakllantirish va xizmatlar eksportini kengaytirish zarur. Ushbu chora-tadbirlar amalga oshirilgan taqdirda xizmatlar sektori mamlakat iqtisodiy barqarorligi va raqobatbardoshligini ta'minlovchi asosiy omilga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. World Bank – World Development Indicators, 2024.
2. International Monetary Fund – World Economic Outlook, 2023.
3. United Nations – Statistical Database, 2024.
4. OECD – Services Sector Analysis Reports, 2023.
5. UY Pirnazarovna. *The Role of the Service Sector in the Development of the Country*. American Journal of Business Management, Economics, and Banking, 2023.
6. UY Pirnazarovna. *Socio-economic importance of the service sector*. Journal of Economy, Tourism and Service, 2023.

7. UY Pirnazarovna. *The impact of museum tourism on enhancing quality of life*. International Journal of Scientific Researchers (IJSR), 2024.
8. M Muxammedov. *Xizmat ko'rsatish sohasi va turizmni rivojlantirishning nazariy asoslari*. Samarqand: Zarafshon, 2017.
9. Y.P. Urunbayeva. *Xizmat ko'rsatish sohasi va aholi turmush darajasi*. Toshkent: "Fan" nashriyoti, 2013.
10. Sputnik Uzbekistan. O'zbekiston YAIM tarkibi bo'yicha statistik ma'lumotlar, 2026.